

І. В. Бєлова

**СИСТЕМНИЙ ФІНАНСОВИЙ
РИЗИК В УКРАЇНІ:
МЕТОДОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ,
ОЦІНЮВАННЯ ТА
РЕГУЛЮВАННЯ**

Монографія

І. В. Белова

**СИСТЕМНИЙ ФІНАНСОВИЙ
РИЗИК В УКРАЇНІ:
МЕТОДОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ,
ОЦІНЮВАННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ**

Монографія

Суми
Видавництво «Ярославна»
2015

УДК 657.421.3
ББК 65.052.231.1
Б 43

Рекомендовано до друку вченою радою Державного вищого навчального закладу "Українська академія банківської справи", протокол № 11 від 28.05.2015 р.

Рецензенти:

доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри фінансів Дніпропетровського національного
університету імені Олеся Гончара
О.М. Грабчук;

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів і кредиту Черкаського інституту
банківської справи Університету банківської справи Національного
банку України
Н.В. Ткаченко;

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів і кредиту Сумського державного
університету,
І.М. Кобушко.

Б 43 Белова І. В.
Системний фінансовий ризик в Україні: методологія
формування, оцінювання та регулювання [Текст] :
монографія / І. В. Белова. – Суми : видавництво «Ярославна»,
2015. – 360 с.

ISBN 978-966-7538-94-0

У монографії викладено теоретичні концепції та практичні підходи до формування, оцінювання та регулювання системного фінансового ризику в Україні.

Досліджено макро- та мікропруденційні передумови формування системного фінансового ризику. Встановлено особливості формування, оцінювання та регулювання системного фінансового ризику за стадіями його розвитку – накопичення, трансмісії та реалізації. Досліджено проблему діяльності системно важливих банків та їх вплив на настання економічних криз. Визначено напрямки та інструменти регулювання системного фінансового ризику з позиції забезпечення стабільності банківської системи.

Видання рекомендоване для наукових співробітників, керівників державних структур, викладачів, аспірантів, студентів економічних спеціальностей, а також широке коло читачів.

УДК 657.421.3
ББК 65.052.231.1

© Белова І.В., 2015
©Видавництво «Ярославна», 2015

ISBN 978-966-7538-94-0

ЗМІСТ

ВСТУП.....5

РОЗДІЛ 1. МАКРОПРУДЕНЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМНОГО ФІНАНСОВОГО РИЗИКУ.....9

- 1.1 Сутність та значення проблеми фінансової стабільності на сучасному етапі розвитку.....9
- 1.2 Методичні підходи до оцінювання фінансової стабільності країни.....8
- 1.3 Фінансові аспекти підтримки Національним банком України банків.....37

РОЗДІЛ 2. МІКРОПРУДЕНЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМНОГО ФІНАНСОВОГО РИЗИКУ.....45

- 2.1 Фінансова стійкість банків України як індикатор розвитку вітчизняного фінансового ринку.....45
- 2.2 Подання та оприлюднення недостовірної фінансової інформації як одна з передумов формування системного фінансового ризику.....57
- 2.3 Концентрація кредитних ризиків банку.....68
  - 2.3.1 Якість кредитного портфеля: післякризові реалії.....68
  - 2.3.2 Проблемні кредити і роль застави в їх супроводженні.....79

РОЗДІЛ 3. СИСТЕМНИЙ ФІНАНСОВИЙ РИЗИК: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ, ОЦІНЮВАННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ.....91

- 3.1 Теоретичні підходи до визначення системних банківських криз в контексті дослідження системного фінансового ризику.....91
- 3.2 Системний фінансовий ризик: сутність та методологія формування, оцінювання та регулювання.....106

РОЗДІЛ 4. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ СИСТЕМНОГО ФІНАНСОВОГО РИЗИКУ НА СТАДІЇ ЙОГО ФОРМУВАННЯ.....125

- 4.1 Ідентифікація джерел формування системного фінансового ризику: теоретичні узагальнення та практичні особливості.....125
- 4.2 Науково-методичні засади формування системи індикаторів накопичення системного фінансового ризику у різних секторах економіки: приклад України та країн Центральної та Східної Європи.....142

4.3 Науково-методологічні засади формалізації порогових значень-сигналів накопичення системного фінансового ризику.....	167
---	-----

РОЗДІЛ 5. ТРАНСМІСІЙНИЙ МЕХАНІЗМ СИСТЕМНОГО ФІНАНСОВОГО РИЗИКУ: РОЗВИТОК НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗАСАД ТА ІНСТРУМЕНТАРІЮ ОЦІНЮВАННЯ.....183

5.1 Концептуальні засади функціонування трансмісійного механізму системного фінансового ризику.....	183
5.2 Науково-методичний підхід до ідентифікації системної події.....	198
5.3 Застосування мережевих моделей для прогнозування масштабів активізації трансмісійного механізму системних фінансових ризиків.....	220

РОЗДІЛ 6. СИСТЕМНО ВАЖЛИВІ БАНКИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ СИСТЕМНОГО ФІНАНСОВОГО РИЗИКУ.....229

6.1 Теоретико-методологічні засади визначення системно важливих банків.....	229
6.2 Практичні особливості ідентифікації системно важливих банків в Україні та оцінювання їх діяльності.....	249

РОЗДІЛ 7. МАКРОПРУДЕНЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМНИХ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ...277

7.1 Узагальнення існуючих підходів до регулювання системного фінансового ризику.....	277
7.2 Трансформація регуляторних ініціатив в контексті блокування трансмісії системного фінансового ризику.....	300

РОЗДІЛ 8. МІКРОПРУДЕНЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМНИХ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ.....319

8.1 Комплекс критеріїв для оцінювання ефективності роботи підрозділу з ризик-менеджменту в банку в контексті підвищення його якості.....	319
8.2 Правові аспекти регулювання надання кредитів банками України.....	324

ВИСНОВКИ	335
Список використаної літератури.....	339

ВСТУП

Сучасна світова фінансова архітектура внаслідок глобалізаційних перетворень, зокрема міжнародної фінансової інтеграції, масштабного зростання трансграничних потоків капіталу, бурхливого розвитку фінансових інновацій та інструментів, характеризується глибокою взаємозалежністю національних фінансових ринків. Зростання взаємних фінансових вимог та зобов'язань, удосконалення фінансових технологій та продуктів обумовлює ризик трансмісії глобальних шоків та порушує проблему стабільності економічної системи в цілому як на світовому, так і національному рівнях, тобто сприяє виникненню та реалізації системного ризику. Водночас подолання наслідків реалізації системних ризиків під час світової фінансово-економічної кризи засвідчило високу витратність стабілізаційних заходів (переважно у вигляді прямої допомоги банкам, надання гарантій та витрат на підтримання ліквідності фінансової системи), та, як наслідок, посилення суверенних ризиків країни. Так, для США такі витрати становили 12,7% ВВП при зростанні зовнішнього боргу на 38% за 2008-2010 рр., для Великобританії – 9,1% ВВП (зростання зовнішнього боргу зафіксовано на рівні 40,4% за аналогічний період), для Німеччини – 3,1% ВВП (зовнішній борг зріс на 29,9%). Вітчизняний досвід фінансової стабілізації ґрунтувався на проведенні рекапіталізації українських банків за рахунок бюджетних коштів, отриманих в межах програми «Стенд-бай» від МФВ. Такий стан речей актуалізує дослідження системного фінансового ризику як основного джерела системної дестабілізації національних фінансових систем.

Розділ «Макропруденційні аспекти формування системного фінансового ризику» демонструє значимість фінансової стабільності країни, як нового пріоритету розвитку національних фінансових систем, та узагальнює існуючий досвід та інструментарій її оцінювання. Розділ «Мікропруденційні аспекти формування системного фінансового ризику» розкриває проблематику забезпечення фінансової стійкості вітчизняних банків з позиції формування системного фінансового ризику. Подання та оприлюднення недостовірної фінансової інформації та концентрація кредитних ризиків розглядаються в якості одних з основних передумов формування системного фінансового ризику на рівні комерційних банків.

У розділі «Системний фінансовий ризик: концептуальні засади

БЕЛОВА Інна Валеріївна

**СИСТЕМНИЙ ФІНАНСОВИЙ
РИЗИК В УКРАЇНІ:
МЕТОДОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ,
ОЦІНЮВАННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ**

Монографія

Відповідальна за випуск - Полтавець К.М.
Технічний редактор - Фоменко О.М.
За авторською редакцією.

Підписано до друку 15.06.2015 р. Формат 60x84 1/8.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Офсетний друк.
Обл.-вид. арк. 16, 7. Умовн. – друк. арк. 16, 7. Тираж 300 прим.

Видавець і виготовлювач:
видавництво «Ярославна», 40030, м. Суми,
вул. Горького, 2, тел.: +380-50-085-80-30
(Свідчення серія ДК №332 від 09.02.2001 р., видане Державним
Комітетом інформаційної політики, телебачення та
радіомовлення України).